

A nő alakja a finn irodalomban,
különös tekintettel

Frans Emil Sillanpää
irodalmi munkásságára

c. értekezés

Készítette: Molnár Lászlóné

S z e g e d

1974

T é m a t e r v

1. A nőmozgalom alakulása, helyzete és fejlődése a századforduló idején, és a 20. század első évtizedeiben:

a/ Európában

b/ Finnországban

2. A nő alakja a kortárs írók műveiben:

a/ Sara Elisabeth Wacklin

b/ Minna Canth

c/ Juhani Aho

d/ Johannes Linnankoski művei alapján.

3. A nő alakjának sokoldalú ábrázolása Frans Emil Sillanpää műveiben:

a/ Napfényes élet

b/ Egy férfi utja

c/ Jámbor szegénység

d/ Hiltu ja Ragnar

e/ Silja c. művei alapján

4. A nő alakja korunk finn irodalmában:

a/ Sally Salminen

b/ Sylvi Kekkonen

c/ Väinö Linna

d/ Veijo Meri műveiben

T a r t a l o m :

1. A nőmozgalom alakulása, helyzete és fejlődése a századforduló idején, és a 20. század első évtizedeiben Európában	3. old.
2. Finnországban	5. "
3. A nő alakja a kortárs írók műveiben	7. "
4. Sara Elisabeth Wacklin	9. "
5. Minna Canth	10. "
6. Juhani Aho	13. "
7. Johannes Linnankoski	25. "
8. A nő alakjának sokoldalú ábrázolása Frans Emil Sillanpää műveiben	34. "
9. Napfényes élet	36. "
10. Egy férfi utja	38. "
11. Jámor szegénység	39. "
12. Hiltu ja Ragnar	41. "
13. Silja	44. "
14. Auni Nuolivaara	50. "
15. A nő alakja korunk finn irodalmában Sally Salminen	54. "
16. Sylvi Kekkonen	57. "
17. Väinö Linna	60. "
18. Veijo Meri	64. "
19. Befejezés	65. "

1.

A n ő m o z g a l o m a l a k u l á s a ,
helyzete és fejlődése a századforduló idején,
és a 20. század első évtizedeiben

A 19. század utolsó évtizedeit és a 20. század első éveit a kapitalizmus viszonylag békés fejlődése jellemezte. Véget ért a polgári demokratikus átalakulások és nemzeti háborúk hosszú évtizedekre elnyúló korszaka. A kapitalista rend viszonylag "békésen" terjeszkedhetett.

A 19. század utolsó évtizedeiben azonban tovább fejlődött az ipar, nőtt a termelés, a tőke koncentrációja, - a kapitalizmusra jellemző ellentmondások nem enyhültek, sőt tovább éleződtek. A kor társadalmi és politikai békéje tehát igen viszonylagos volt.

Már az I. Internacionálé feloszlata után megindult a harc a munkásosztály új nemzetközi szervezetének megalakításáért. A 80-as évek végére megérték a feltételek az új Internacionálé létrehozására. A II. Internacionálé a marxisták által összehívott kongresszuson 1889-ben Párizsban alakult meg. Huszonkét ország csaknem valamennyi munkásszervezetének 393 küldötte volt jelen.

A kongresszus munkája és napirendje az akkori nem-

zetközi munkásmozgalom legégetőbb problémáit tükrözte, ugyanakkor felhívta a figyelmet, hogy a kapitalizmus keretei között harcolni kell a munkásosztály kizsákmányolására irányuló burzsoá törekvések ellen. A munkások harcoljanak a munkásvédelmi törvények bevezetéséért! Többek között a női szervezetre ártalmas iparágakban a nők foglalkoztatásának megtiltását, a 18 éven aluli nők éjszakai munkájának megszüntetését, a nők teljes politikai és gazdasági egyenjogúságának kiharcolását, az anyaság védelmét tartva szem előtt.

Ebben a szellemben alakult meg a szociáldemokrata nőmozgalom először Németországban Clara Zetkin és Rosa Luxemburg vezetésével, - majd Franciaországban Laura Lafargue irányítása alatt.

Szemléletében már keletkezésekor szemben állt a feminista nőmozgalommal, amely a polgári társadalom keretei között követelte a nők jogait, de a legfőbb kérdést, a kizsákmányolást nem is érintette.

A szocialista nőmozgalom kibontakozásához nagy segítséget nyújtott V. I. Lenin, aki több ízben is foglalkozott a nők egyenjogúságának kérdésével, és az ezért küzdő mozgalom jelentőségével. A nőmozgalom fontos állomása volt a két nemzetközi nőkonferencia / Stuttgart 1907. /, ahol a legnevesebb baloldali szociáldemokraták, Clara Zetkin és Rosa Luxemburg

nagyjelentőségű propagandát fejtettek ki fontos bel-politikai kérdésekben, elsősorban a női- és gyermek-munka védelmében. Clara Zetkin óriási népszerűségnek örvendett a munkásosztály körében. A nemzetközi nő-munkásmozgalom kiváló szervezője volt. 25 éven át szerkesztette a *G l e i c h h e i t* / Egyenlőség / c. folyóiratot, a német nőmunkások folyóiratát. Olyan beszédeket mondott, olyan cikkeket közölt, hogy rettegésben tartotta a munkásosztály ellenségeit.

A II. Internacionálé koppenhágai konferenciája /1910./ tovább küzdött a nők jogaiért, valamint Clara Zetkin javaslatára, a nemzetközi nőmozgalom összehangolására, a mozgalom harci napjává, Nemzetközi Nőnappá nyilvánították március 8-át. A konferencia követeléseit először az 1917-es Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után a Szovjetunióban valósították meg. Törvényekben biztosították a nők politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális egyenjogúságát, - és széleskörű programot dolgoztak ki a nők elmaradottságának felszámolására, öntudatának fejlesztésére.

A finn munkásmozgalom, s ezen belül a nőmozgalom alakulását csak úgy vizsgálhatjuk eredményesen, ha figyelemmel kísérjük az 1809-ben Oroszországhoz csatolt Finn Nagyhercegség történetét. Az ipar fejlődése itt is nagy változásokat hozott a társadalom összetételében. Új osztály, a munkásosztály jelenik meg, amely

kialakulásától kezdve harcol a tőkés kizsákmányolás ellen. Az első munkásmegmozdulások a 19. század utolsó évtizedeiben zajlottak, melyek eredményeként létre jöttek az első szakmai szervezetek, majd 1899-ben megalakult a Finn Szociáldemokrata Párt / Suomen Työväenpuolue /Eetu Salin vezetésével. Az 1905-ös oroszországi forradalom hatására Finnországban is forradalmi megmozdulásokra került sor, melyek közül legjelentősebb a tamperei fa- és vasmunkások sztrájkja. A forradalmi megmozdulások hatására a cár új alkotmányt adott, melyben a finn parlament követelésére 1906-ban egész Európában elsőnek ismerték el a nők politikai jogait, és adták meg számukra a választójogot.

A cárizmus bukása, és a Nagy Októberi Szocialista Forradalom győzelme után meggyorsult a forradalmi folyamat, majd a lenini nemzetiségi politika gyakorlati alkalmazásaként 1918-ban Finnország visszanyerte függetlenségét. A Finn Köztársaság 1919-i új alkotmányának 75. törvényszakasza ismételten biztosítja a nők teljes egyenjogúságát.

Napjainkban a finn munkásmozgalom tekintélyes és fáradhatatlan harcosa H e r t t a K u u s i n e n / 1904- --/ kezdetben a finn kommunista ifjúsági szövetségben tevékenykedett, majd mint Finnország Kommunista Pártjának tagja tovább harcolt a nők jogainak érvényesítéséért. A Finn Népi Demokratikus Unió egyik vezetője, 1967-től a

Nemzetközi Demokratikus Nőszövetség elnökeként küzd a nők politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális egyenjoguságáért, az anya és gyermekvédelemért.

2.

A nő alakja
a kortárs írók műveiben

Nemcsak a világirodalomban, de a világirodalom színvonalára emelkedett finn irodalomban is kedvelt és hálás témája az íróknak a felemelkedésért, a függetlenségért és az egyenjoguságért küzdő nők alakjának bemutatása, - akik különböző módon, sokféle eszközzel, mindig egyéniségüknek és társadalmi helyzetüknek megfelelően, - vagy a környezetük által megszabott korlátok között igyekeznek kiharcolni jogaikat, megvalósítani céljaikat.

Mostoha természeti erőkkal, olykor még mostohább társadalmi előítéletekkel küzdenek aszerint, hogyan formálja alakjukat az író, hogyan bonyolítja sorsukat a

cselekmény folyamán. Sikerül-e felemelkedniük, vagy erőtlenül visszahullanak? Van-e erejük a további harchoz, vagy fáradtan dőlnek ki a sorból? Számtalan eset azonban azt bizonyítja, hogy a nők talpraesettség dolgában nem maradnak el a férfiak mögött, fortélyosak és ötletesek amikor céljaik eléréséért harcolnak, de nem hiányzik belőlük az egyéni boldogság utáni vágy sem.

Legtöbbször, mint segítő- és küzdőtárs megközelítik méltó helyüket, s egyenrangú társként állnak a férfi oldalán, - máskor csak passzív szemlélői ennek a küzdelemnek. Nem egy irodalmi műben bátor ellenfélként állnak szemben a férfivel, illetve azzal a társadalommal / a társadalomnak azzal a csoportjával /, amely kiszolgáltatottságukat természetesnek tartva egykedvűen, olykor ellenségesen szemléli harcukat.

Mind Ezeket a fontos politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális kérdéseket az irodalom a maga sajátos eszközeivel, tematikai és formai gazdagságával, sokszínűségével ábrázolja.

Finnországban a 19. század kezdetén fellángoló nemzeti érzés a figyelmet fokozott mértékben irányította az irodalomra, a múlt hagyományaira, a jövő teendőire. A mozgalom legerősebb támasza az 1831-ben alapított Finn Irodalmi Társaság / Suomalaisen Kirjallisuuden

Seura /, amelynek egyik alapítója, később sokáig elnöke Elias Lönnrot / 1802 - 1884 /. Erre a korszakra esik a szellemében már finn, de nyelvében még svéd irodalom legnagyobb képviselőjének, Johann Ludvig Runebergnek és kitűnő kortársának, Sara Elisabeth Wacklinnak / 1790 -1846 / irói működése.

Irodalmi munkássága kissé távol esik tárgyunktól, - mégis jelentős, mert közelebb visz a probléma többoldalu megvilágításához. Érdekessége, hogy női író szólal meg nőkről azzal a realista látásmóddal, amely alapvetően meghatározza a finn irodalom jellegét, és amelyet már kezdetben is olyan nagy nevek jeleznek mint Canth, Kivi, Aho, Sillanpää, - később Linna, Meri, Waltari.

Száz emlék Pohjanmaából / Sata muistelmaa Pohjanmaasta /c. elbeszélés gyűjteménye önmagában is figyelmet érdemel sokoldalu nőábrázolása miatt. Sara Wacklin sem többnek, sem kevesebbnek nem akarja mutatni a nőket, mint amik valójában, - hibákkal és erényekkel egyaránt rendelkező embereknek. Az oului tűzvész félelmetes lángtengerében szinte eszüket veszelve, céltalanul futkosnak értéktelen holmikat mentve, - ugyanakkor egy fiatal anya gondolkodás nélkül rohan kisgyermekéért a lángoktól borított házba. Elbeszéléseiben helyet kapnak azok a nők is, akik férfiakat megszégyenítő bátorsággal kezelték a tűz-

oltó eszközöket, igyekezve a tüzvészt megfékezni. Egy szegény özvegy leánya, legdrágább kincsét, anyja holttestét menti ki a lángokból. Timbom polgármester halálát önző és könyörtelen felesége okozta. A jószívű koldusasszony örömtől reszkető kezekkel osztja meg kenyerét jóttevőjével, akinek olyan hosszú idő után egyszer végre ő is adhatott. Nem hiányzik Sara Wacklin elbeszéléseiből a bosszu és a kegyetlen bűnhődés ábrázolása sem / Palon syy /. Matleena 20 éven át hordozza magában szörnyű bűnének, a gyujtogatásnak titkát, - melynek gyötrelmétől csak halála váltotta meg.

Wacklin novelláinak hangja mindvégig élénk, közvetlen és kedves. Kitűnően tudott ábrázolni, olvasás közben magunk előtt látjuk a legapróbb részleteket, szinte megelevenednek a képek, események, személyek. Legszívesebben mégis a nőket ábrázolta olyannak, amilyennek látni szerette, elsősorban erős akaratúaknak / voimakastah-toisia /. Ábrázolás módja megfelel az északi embertípus gondolkodás módjának, különösen szülőföldjének, Pohjanmaan lakói olvassák szívesen. J. L. Runeberg, aki legnagyobbra értékelte munkáját megállapítja, Sara Wacklin nekünk finneknek ugyanaz, mint az amerikaiaknak Washington Irving. "Irvingin on aina ollut minun lemminkini!"

A finn irodalom legjelentősebb továbbfejlesztője, a magát tudatosan szocialistának valló Minna Canth / 1844-1897 / író, a finn realista színműírás nagy alakja.

Drámaiban és elbeszéléseiben élesen bírálta a polgári társadalom visszasságait, valamint a női nem kiszolgáltatottságát, alárendelt helyzetét. J. Aho mellett ez a nagyszerű, bátor asszony segítette európai rangra emelkedni a finn prózát és drámát. Élményanyagául a korabeli finn kisváros élete szolgált. Tematikája erősen szociális és programszerű. Mig A. Kivi a finn embereket mutatta be, - a legelső finn nyelvű író, aki a finn társadalmat ábrázolta, - Minna Canth. Ő a k a r t a leleplezni a társadalomban uralkodó igazságtalanságokat, továbbá a nők helyzetének, a proletariátus elnyomásának különböző állomásait. Az alkoholizmus és leány-kereskedelem átkainak meg nem alkuvó ábrázolója. Novellái éppen olyan erőteljesek, mint regényei, de legnagyobb hatása szindarabjainak volt / A balsors gyermekei, A pap családja, Sylvi, Anna-Liisa /. Ezek közül legnerészebb A balsors gyermekei, melynek főhőse a finn irodalom első anarchistája. Antti Vaaranen napszámosként dolgozik egy vasutépítésnél, a tél küszöbén azonban a munkát beszüntetik, a munkásokat elbocsátják. Antti barátját, Topra Heikkit a rendőrség üldözi, mivel kiállt az elbocsátott munkások igaza mellett. Az erdőben bujkáló Topra meghallja, a gazdag, de szívtelen Ruhomäki kikérgette bérletéből egyik szegény zsellérét. Igazságot akar szolgáltatni, - felgyújtja Ruhomäki csürét, pénzét elrabolja, hogy

Antti orvosságot vehessen rajta haldokló gyermekének. A dráma női főszereplője Silja, Antti felesége. Alakja csak egyetlen pillanatra villan fel. Tehetetlenül szemléli a férfiak bátor, forradalmi magatartását, - elmaradott gondolkodása miatt azonban nem képes aktívan támogatni harcukat. A sok nélkülözésben teljesen elfásult, egykedvűen fogadja az örömet-bánatot.

A pap családja, a nők szabadságáért küzdő iránydráma, eleven mondanivalója ma is élénk visszhangot vált ki.

Házaló-Lopo c. novellája kitűnően szemlélteti az irónó szociális irányzatosságát, realitásokhoz ragaszkodó józan látásmódját. Lopo a társadalom legmélyén él, - részegség miatt már négyszer csukták börtönbe. Mikor becsukódott mögötte az ajtó - "...puffadt arcát a szoba felé fordította és vigyorgott... Szája szögletében, és az orra alatt tubákos nyál, haja gubancos és a szemébe lóg. Hát még az arca! Pizkosszürke volt, és annyira kidagadt, mintha a szájában nagy bagócsomót tartott volna." / 6. old. / Mikor megtudja a foglárnótól, hogy Kortmanné, a szépséges Augusta Malm, Lopo régi, kedves ismerőse özvegységre jutva nehéz anyagi helyzetben él, Lopo eldurvult, érzéketlennek hitt szíve újra átmelegsik, és minden erejével segítségére siet. Eladja ócskaságait, házára jó pénzért vevőt szerez.

Mindezért Kortmanné hálátlansággal fizet. Amikor Lopo utoljára meglátogatja, a nyitott ajtón át csak megalázó szavait hallja, amint a szalonban az asztal körül ülve beszélgettek: "Maga rosszféle nő, magához tisztességes embernek nem lehet semmi köze." / 45. old. / Mintha tűs kergette volna, úgy rohant végig a havas utcán. Haza, haza Kuopio! A fáradtságtól kimerülten tér be egy utmenti kunyhóba, de amikor fizetni akart az élelemért, ráismertek lopott erszényére, és Házaló-Lopo útja ismét a börtönbe vezet. Már sötét volt mire a városba értek, az ut Kortmannék háza előtt vezetett, a kivilágított ablakon át belátott a szalonba, ahol az asszony zongorázott. "...Lopo úgy érezte, mintha elevenen vinnék a sirba...És sirt...Keserűbb könnyeket...mint bármikor azelőtt." / 45. old. /

Az európai színvonalra emelkedő finn prózairodalom egyik úttörője és legjelentősebb alakja Juhani Aho / 1861 - 1921 /, a vidéki pap fia. Kora gyermekségében megismeri a falu világát, bensőséges kapcsolatba kerül vele, így elsősorban a népelet ábrázolása volt irodalmi munkásságának a tárgya. Olyan hatások között nőtt fel, amelyek különösen kedveztek fejlődő írói hajlamainak, - de éles szemmel, kiváló lélekismerő képességgel egymás után vá-

lasztja ki a legkitűnőbb típusokat.

Mikor apa megvette a lámpát c. novellája mindössze egyetlen meleg színekkel megfestett kulturtörténeti kép, - hogyan vesz erőt a világosság a sötétségen. Az anya alakja annyira halvány, hogy bizonyos mértékig beleolvad a finom színekkel festett képbe. Csak akkor villan elő egy-egy pillanatra, mikor hosszas fontolgatás előzi meg a lámpavásárlást, vagy izgatottan készülődnek a lámpagyűjtásra. / Mindebből Pekka csak annyit értett, hogy többé nincs szükség sem rá, sem a fenyőforgácsra. /

1891-ben jelenik meg a Forgácsok első kötete, - amelyet rövidesen újabbak követtek. Ezek a kis rajzok a legalkalmasabbak arra, hogy Aho művészi tulajdonságait a legelőnyösebb színben mutassák / tömörítés /. Sokféle tárgyat szólaltat meg az író, de minden "forgács" -a kerek és egész. A Telepesek megrázó tragédiája a küzdeni vágyó, de a ránchezedő terhek alatt összeomló szolgálólány szánalmas alakját állítja elénk. Sorsának bemutatására itt is megragahó színekez használ az író. Matti és Anikka az esküvő után vidáman és bizakodva költöznek az új erdei kunyhóba, de néhány év elegendő ahhoz, hogy eladósodjanak, - nyomorgás,

nélkülözés, betegség legyen a sorsuk. Havas októberi napon a szánkón szegényes deszkakoporsó. Így kíséri Matti a feleségét, - szegényebben mint esküvőjük napján. Ez a telepesek sorsa! Ha ott maradnak a paplakban, talán könnyebb lesz az életük, de megműveletlen marad Finnország egy darabja. Ha nyári szellő suhan át a dus kalászosok felett, - adózzunk emléküknék!

Egyetlen pillanat hangulatát ragadja meg az író a Ketten c. elbeszélésében. Az ifju pár új otthonába indul, végül előtűnik a befagyott tó partján a ház. Senki nem várja őket, csak a csengő csilingel halkán, amikor a ló megrázza fejét. Ez a pillanat volt legboldogabb életükben, - "...hangulataink legteljesebb egybeolvadása, érzelmeink legfinomabb pianisszimója. Éppen csak annyi ideig tartott, hogy ráértünk meghallani... Abban a pillanatban kigyult a világosság, - megérkeztünk."

Távol áll ettől az idillikus képtől az őszi vihar Liisájának tragikus alakja, aki egy szerencsétlen véletlen áldozata. Augusztus végén, szeptember elején gyakoriak a viharok. Százával dőlnek ki az öreg fák a rengetegben. Kiszakad az öreg fenyők, nyirek gyökere, a lezuhanó törzsek halálra sujtják az embereket. Liisa is kijött gyermekével aratni, s amint ép-

pen a forrásnál vizet meritett, egy hatalmas fa rázuhant az asszonyra. A fatörzset, - mely a gerincét törte el, - úgy kellett lefűrészelni róla. Még egy hétig élt... Az élettel folytatott küzdelem áldozatot követelt. A magányos asszony halála mindenkit megrendített, - valamennyien rágondolnak, mikor őszi vihar jajgat a táj fölött.

A paraszti élet ábrázolásáról egyszerre a falusi paplak felé fordul az író figyelme. A pap leánya / Papin tytär / c. kisregény legérdekesebb egyénisége Elli, a mű főszereplője. Vidéken, apja házában élt, mindaddig zavartalan egyszerűségben, míg egy napon vendégek érkeztek, s Elli félszeg viselkedése ráébresztette a szülőket arra, hogy Ellinek is tanulásra van szüksége, akárcsak a fiuknak. Ettől kezdve gyakran felvetődik a családban ez a kérdés, és ősszel Elli valóban elindul apával a városi iskolába. Kezdetben örül, - megláthatja a várost, nagy házakat, fényes boltokat, - hosszú sétákat tehet, - de apa és anya érezte, hogy Elli teste-lelke megváltozik. Apa távozása után nagyon egyedül maradt, kétségbeejtő ürességet érzett, - minden hiányzott, ami elhagyott kedves otthonára emlékeztette. Ekkor elhatározta, hogy ír anyának, vigye haza. Sokat sirt, aztán lassan mégis megbarátkozott a lányokkal, napról-napra jobb volt az iskolában is. El-

li nagyon megszerette az olvasást, - kis szobájában néha már úgy érezte, mintha otthon volna.

Mikkeli napját nagy izgalom előzte meg. A lányok kirándulásra készültek. Ez az esemény később döntővé válik Elli életében, mert itt melegednek össze Sigriddel, aki ettől kezdve gyakran meghívta magukhoz. Elválaszthatatlan barátok lettek. Egy alkalommal megismerkedik Arturral, Sigrid bátyjával. Elli még nem ismeri az új érzést, - de az olvasó tudja, hogy a szerelem szálai már szövődnek láthatatlanul Elli és Artur között. Ez az érzés mélyen hatalmába keríti a lányt, különösen azon a vidám esten, ahol Artur egymás után táncoltatja a divatos ruhába öltözött lányokat, - elsősorban Idát, régi szerelmét. Elli torkát egész este sirás fojtogatta, csak könnyein át látta, hogyan fordul Ida Artur felé, hogyan mosolyognak, beszélgetnek. Egész este együtt táncoltak, csak Elli szomorkodott egyszerű szürke ruhájában. Ábrándosan gondolta, - ha most hófehér selyemruhában lenne, piros rózsával, selyemcipőben, akkor ő lenne a legszebb, Artur felkérné, egész este vele táncolna, és mindenki őket nézné. Álmodozásából Sigrid hangja riasztotta fel: Miért nem táncolsz? Most körtánc van! Ellit Artur kérte fel először: "Légy te a kincsem, szeretlek én..." -

énekelte lágyan a fülébe, és Elli minden, de minden szomorúságát egyszerre elfelejtette!

Nemsokára befejeződött a tanulás, Elli hazautazott, de már nem volt a régi. Apa és anya is észrevették mennyire megváltozott a városban. Szomorú és elgondolkodó lett. Gyakran emlékezett az iskolára, Sigrid-del való barátságára. Most is sokat olvasott, - kezdetben csak iskolai könyveit, később legkedvesebb olvasmánya Runeberg: Hanná-ja lett. Az egykor oly vidám Elli esténként némán állt az ablakban, s égő szemekkel nézett a távoli dombok felé.

A nyári ünnepek idején két fiatalember érkezik a paplakba, a segédlelkész és egyetemista barátja. Sokat beszélgetnek a lánnyal hármasan, s ezek a beszélgetések messze üzték Elli bánatát. Szívesen sétáltgatott Olaffal a kertben, a tóparton, - boldogságát egyetlen gondolat homályosította el, - Olaf távozása. Ha erre gondolt, egyszerre szürke lett minden körülötte. A következő reggelen utra készen állt a kocsi. Elli arcát könnyek áztatták, még egyszer utoljára szeretne volna látni, karjába szorítani Olafot! - Az ablakból még sokáig nézett utánuk, s könnyein át csak a fehér egyetemista sapkát látta.

Az a nap, amikor Olaf elhagyta a paplakot, Elli életében határhő volt. Gondolatai egyetlen férfin jártak,

aki széttépte a szívét. Hol lehet most? Mit várhat ezután? A segédlelkész egyre gyakrabban látogatott hozzájuk, de most már egyedül. Apa és anya nagyon barátságosan fogadták, mint a család régi jó barátját. Egy alkalommal, amint éppen az ablaknál ült nyitott könyvével a térdén, apa megállt az ajtóban: Elli, Aarnio ur szeretne veled beszélni. Ellit megdöbbentette a házassági ajánlat, hiszen nem ismeri és nem szereti a segédlelkészt. Anyja elégedetlen Elli döntésével, és minden erejével megpróbálja rávenni az előnyös házasságra. Elli ekkor tőle szokatlan határozottsággal válaszol: "Jos menen naimisiin, niin menen jonkun kanssa, jota oikein rakastan." /131.old. / Anya keserűen felnevetett /?/, de látta, hogy Elli egyelőre hajthatatlan.

Ujra mély szomorúság költözött a szívébe, - hiszen, tünődve nézte a hóborította kertet, a sötét felhőket az égen. "Ha Ő volna itt, Ő, aki most távol utazik, ha jönne, és újra hozna örömet." / 135.old./ Az egyik napon Elli megtudta, hogy Olaf hosszabb időre külföldre utazott. Nem kérdezett semmit. Ugy érezte agyonszorítja valami. Szemébe könnyek gyűltek, de nem peregtek végig az arcán. Délután Aarnio megismételte a kérését, és ... Elli beleegyezett. Anya boldog volt, - ugy-e megszeretted? "Sinähän sanoit, aiti kerran, että tytön täytyy tyytyä siihen, jota voi siet-

tiä..." / 137.old. / Anya hosszan nézte a lányát, és megértette Elli válaszából az iróniát. Érezte, hogy itt a szalonban most leánya sorsa dőlt el. Az ajtóból visszafordult, - Elli mélyen elgondolkodva nézett maga elé. Mire gondolt? Ki tudja azt, mire gondol valaki, ha megkérik a kezét? Nehéz ezt másnak tudni...! Gyakran még ő maga sem tudja.

Elli egyénisége előttünk fejlődik. A tudatlan kis falusi papleányból művelt, de életét önállóan rendezni mégsem tudó fiatal nővé vált. Bár szeretné sorsát önmaga irányítani, meg is próbálkozik vele. Szembe száll a családjára, a kispolgári életre jellemző szűklátókörűséggel, hagyományokkal, szokásokkal, - de neveltetése, gyenge akarata, s még inkább reménytelen szerelme megakadályozza ebben. Ellit az események a tökéletes boldogtalanság útjára sodorják, amint ezt az író későbbi művében bemutatja.

Aho nagyobb szabásu művei közül is kiemelkedő A pap felesége / Papin rouva / c. regénye. Ez is érzelmi költemény, de a reménytelen szerelem költészete, ahol az író sötétebb színekkel festi a háttérrel, a mélyben meghúzódó boldogtalan életet, Elli házasságát.

A paplak távol esett a világtól, a hajók utasai csak távcsövön át nézték a "béke és nyugalom" szigetét. Elli viszonylagos nyugalomát azonban egy váratlan hír teljesen feldulja, - férje régi iskolatársa, Olaf érkezik.

Elli első nagy szerelme és egyben csalódása is. Izgatottan készülődött, majd lesietett a partra. Ezt a helyet véletlenül fedezte fel, "... itt élte át élete legboldogabb, de egyuttal legboldogtalanabb napjait." / 3.old. / Élénken emlékszik, apjával sokat beszélgettek közelgő házasságáról, Elli még ekkor is szívesen menekült volna a merőben ellenkező természetű férfitől, de apa szavai ráébresztették a rideg valóságra: "... csakhog y te nem tudod, hogy ezen a földön ritkán jut el a lány ahhoz a férfiuhoz, akit szeret. A legtöbb esetben be kell érnie olyan-
nal, aki legalább nem kellemetlen neki." / 4.old. /

Elli retteg ettől az első találkozástól. Akaratlanul is összehasonlítja férjét Olaffal. Gömbölyded, piros arcu, szöke, - és bárdolatlanabb, darabosabb mint valaha. Az ábrándos lelkű Ellit újra és újra meghódítja a férj barátja kedves szavakkal, behizelgő modorával. Egyik sétájuk alkalmával Johannával találkoznak, az egyszerű béresasszonnyal, aki boldog házasságban él. "A nép közt tehát igazán van ilyen szerelmek? Épp ott van... és ez éppen abban rejlik, - hogy a férj és a feleség ismerik kölcsönös érdekeiket, és foglalkozásaikban igen jól kiegészíthetik egymást." / 14.old. / Elli számára férje egyre idegenebbnek tűnik. "Mintha valami ismeretlen utas volna, a-
ki-vel neki semmi dolga, akihez a legkisebb érdekközös-

ség sem fűzi. Ez az érzés most még jobban élt benne, mint valaha, mert most úgy vélte, hogy az okát is érti. Hiszen csakugyan nem volt köztük semmi közöség. Nézeteiket nemigen közölték egymással, és jellemük is teljesen eltérő volt." / 14.old. /

Eszébe jut az első éjszaka, melyet ebben a házban töltött. Tél volt. Elindult a szán. Anyjától zokogva búcsuzott, és amikor megérkeztek túrnio kellett férje kedveskedő vigasztalását. Olafot várta, aki eljön, megszabadítja és elviszi messzire. "Ezek az álmoképek biztos reménnyé váltak, hitt bennük, mint valami szent ígéretben, amelynek csak teljesítését várta. De hiába várt..." / 27.old. /

Most úgy képzei, álmodott eszményét újra felfalta benne, elhalmozza szive legmélyén féltve őrzött izzó szerelmével. Olafban is felébred a gondolat: "Ha Elli szeret engem, úgy nem lehetetlen, hogy már akkor is szeretett, amikor ezelőtt hat évvel láttuk egymást. De hiszen akkor ez igazán nagyszerű tragikus dolog! Mennyit szenvedhetett, mily boldogtalan lehetett!" / 32.old. / Tehát komoly tragédia előtt áll, - nem véres dráma, "... de azért elfogyasztják az embernek minden életerejét." / 32.old. /

Az estéket meghitt beszélgetések töltik be. Olaf jegyeséről beszél, hogyan hidegült el tőle, de ő is elnyerte büntetését, azóta nem talált igazi mély érzel-

met sem önmagában, sem másokban. "Lassanként arra a meggyőződésre jutottam, hogy igazi nagy önzetlen érzelem nem létezik." / 35.old. / Elli tagadja Olaf állítását, feltárja saját életét, a férfi hat év előtti távozását, hogyan élt benne a hit, hogy kell valami rendkívüli dolognak következnie. Olaf érzi, hogy Elli mélyen és igazán szereti, - ez az érzés eleinte őt is boldoggá tette, később azonban egyhangúnak találta. "Az érzelmet érzelemmel szeretne volna viszonzni, a bizalmat bizalemmal..., de nem volt már semmije, amit Ellinek elbeszélhetett volna." / 47.old. /

Másnap ellátogatnak a bányára, - az üres szénapajtaban Elli elhárítja a férfi közeledését, - jobb ha békén elválnak. Az öreg lombos nyírfa alatt azonban Olaf karjaiba zárja, csókjaival halmozza el, és lassan mindketten a megengedett legszélső határáig siklanak. Egy pillanatra Elli becsületessége is meginog! "... hadd gondoljanak az emberek amit akarnak, miért ne tenné egyszer, csak egyetlen egyszer..., és szenvedélyesen kitérta karjait, szívéhez ölelte Olafot, csókjait nem ellenkezte, viszacsókolta..." / 50.old. / Életében először és utoljára. Miért? Mert ennek így kell lennie! Elli szeretné, ha érzelmei tisztán megmaradnának. Önmagától, saját gyengeségétől fél. Nem szegheti meg az ígéretet, amelyet férjének tett, így marad tiszta a lelkiismerete. Amikor Olaf elgondolkodó arcát látja,

Elli tudja, hogy "... ő nem szeret engem úgy, mint ahogy én őt szeretem." / 34.old. /

A férfi utra készülődik, érzelmei lehültek. Maga sem értette, hogyan keletkezhettek valaha, hogyan engedhette át magát ennyire azok hatalmának. Szereti Ellit? Nem. Nem eléggé! Vagyis inkább eléggé ahhoz, hogy az ő békéjét ne zavarja.

Az elválás, a bucsu gyógyithatatlan sebet hagyott másodszor is Elli szívében. Fájón emlékezett arra a napra, amikor Olaf elutazott. "Feledjen el, nem érdemlem meg, hogy rám gondoljon!... Elli szemében azonban ez csak annak volt a bizonyítéka, hogy Olaf nem szereti őt." / 59.old. /

Este Elli ott feküdt a tengerparton, fejét a sziklához szorította, "... még egyszer visszapillantott életére... kitekintett a világba,... ahol reá nézve minden remény elveszett... most már megint nincs senkije akit szerethet..." / 60.old. /

A művészet, ahogyan Aho Elli szerelmi életét ábrázolta, páratlan a maga finomságában. Elli kezdetben csak gondolatban küzd szülei akaratával, végül is beleegyezik a kénytelen házasságba, - később már aktív harcosa egyéni sorsának, boldogságának. A kötelesség és a szerelem ütközik össze Elli és Olaf sorsában. Ellit kötik a családi, kispolgári hagyományok, társadalmi szokások. Becsületessége győz ugyan sze-

relme felett, de sorsa éppen ezért nem lehet más, mint boldogtalanság.

Aho mellett kiemelkedő helyet foglal el a finn irodalomban Johannes Linnankoski / 1869 - 1913 /, aki egy hétgyermekes finn parasztcsalád legkisebb gyermekeként jött a világra. Kitartással és szívóssággal habzsolja magába a tudományt, művészetet, irodalmat, nyelveket. Szépirói pályájának / bár nem egyöntetű ez a vélemény / első kiemelkedő, világsikert és nemzetközi elismerést hozó műve: Dal a tűzpiros virágról / Laulu tulipunaisesta kukasta /. Ha találkozunk a finn irodalomban egy művön belül a legkülönbözőbb női alakok bemutatásával, akkor Linnankoskinak erről a művéről bátran elmondhatjuk, - mert szinte magával sodorja az olvasót az a lendület, ahogyan élénk állítja, s finom lélektani eszközökkel ábrázolja szereplőit, elsősorban azokat, akikkel Koskela Olavi vándorlása során találkozik. Bár természetben, fel fogásban, sőt társadalmi helyzetüket tekintve is különböznek egymástól, - Moisiio Kyllikki kivételével, egy dologban mindannyian megegyeznek. Érthetetlen módon, feltétel nélküli rajongással, odaadó szerelemmel veszik körül Olavit.

A sort Annikki nyitja meg, Erdőtündér, - a gyermek- és ifjúkor kedves alakja. Ő ejti meg először Olavi szívét, de a következő napon a füves dombol-

dalón már "... egy tüzes szemű, szőke sörényű, piros-harisnya lábú vad csikónak a megfékezésére..." / 17. old. / vállalkozik. A játék olyan szép volt, hogy újabb fordulóval kár lett volna elrontani. Olavi és Gazella tehát egymásra talál. De a lányok csoportjában megjelent előtte valaki "...mély, nyílt tekintetével, kék szemével - Erdőtündér! Tekintete szelíd és békés volt..., de volt benne valami más is, ami hegyes árként szuródott Olavi szívébe." / 20. old. / Ez egy pillanatra megdöbbenett, de Gazella szeméből olyan sugárkéve ragyogott felé, hogy Olavi előtt minden elhomályosult. Az éjszakai találka után anyja felháborodottan hallja, hogy Olavi feleségül akarja venni Gazellát. "Ebben a házban még sohasem vettek cselédlányt feleségül!" - hangzik a gőgös válasz. Az apa sem érti fia szándékát, hiszen a fiu akarata az iratlan társadalmi törvények elleni nyílt lázadás. Az összeütközés eredménye, Olavi elhagyja az apai házat, fülében anyja szavaival: "Ne csalj meg senkit, és amit megígértél teljesítsd, ebben nincsen társadalmi különbség." / 32. old. /

Olavi a fausztatók között él, itt találkozik először Barnaleánnyal, aki elragadtatással nézi a magas, karcsu, napbarnított arcú ifjút, - akinek csak meg kell koppantania Barnaleány virágos ablakát, hogy nesztelesen megnyílják a zár, - ajtón és szíven egyaránt. Az

elválás fájdalma szorongással tölti el mindkettőjüket, Barnaleány szíve örökre Olavié marad!

Még fel sem száradt Olavi kezén a könny, már Berkenyevirág sugárzó szépségében gyönyörködik. Erőtlenül bár, de megpróbál szabadulni Berkenyevirág forró szerelmétől, "... végül heves csókkal zárta le szomjazó ajkát, és magához szorította..." / 62. old. /

A tél újabb szerelmet hoz Olavi számára. Annavirággal képzeletben beutazza a téli erdőt, és amire eljött a tavasz, úgy érzi forrón és őszintén szereti a lányt. Olavi azonban bizonyosságot akar, - "áldozatot" - próbára akarja tenni szerelmét. Természetesen Annavirág sem tagadja meg az ifju kérését, de mintha árnyék lepte volna meg titkos együttlétüket, - Olavi hirtelen visszaemlékezik anyja szavaira.

Figyelemre méltó Moisio Kyllikki alakja. Már első találkozásuk alkalmával öntudatos, merész válaszával zavarba hozza Olavit, - egyben érdeklődést is felkelti. Aki rózsát mer kérni, annak legyen máshoz is bátorsága! Olavi, a Kohiseva-zuhatag "hőse" bebizonyítja, hogy nem hiába kért Kyllikkitől virágot. Este a legmagasabb karóra tűzve gyönyörű rózsza illatozik Moisioék kertjében. Tehát Kyllikki, a Vizitündér is, mint eddig minden leány, rabja lett "Ahti"-nak, a vizek királyának.

Az újabb állomáson Zselnicevirág várja szerelmével Olavit. Egyetlen óhaja, hogy szerethesse az ifjút.

Életfonál bájos fiatal lány, boldog és hálás tekintettel öleli körül szerelmét, - lábainál ülve hallgatja szavait, "... milyen rejtelmesen mély és csodálatos a férfinak és nőnek a viszonya, hogy nem véletlenül akadnak egymásra. Hogy a szerelem nemcsak ölelés és csók,... hanem a léleknek csendes boldogsága." / 134. old. / Életfonál megható történettel válaszol / a favágó története /, végül olyan emléket kér szíve fölé Olavitól, amely örökre emlékezteti szerelmére.

A vonaton újabb kaland vár Olavira. Utitársa egy boldogtalan fiatalasszony, aki kétségbeesetten vágyódik az igazi nagy szerelemre, de ezt Olavitól is hiába reméli.

Az ifju utja a városban oda vezet, ahol pénzért árulják szerelmüket a lányok. A küszöbön karcsun és mosolyogva Gazella áll, Olavi egykori szerelme. A találkozás mindkettőjük számára mély megdöbbenést okoz.

Hazatérésekor azt is megtudja, hogy hosszú idő után Annikki férjhez ment, - Koskela gazdája, Olavi apja meghalt. Anyja is halálán van, de mielőtt eltávozna fiainak egy vallomással tartozik, - egy sebnak a történetével, amelyet sem a szekrényen, sem az asszonyi szíven nem lehetett soha többé eltüntetni, begyógyítani. Sok asszony hordoz ilyen sebet, csak a világ

nem tud róla, mert az asszonyok nagy szenvedéseket viselnek el, de nem szólnak róla soha senkinek.

Hosszu idő telik el, Moisio Kyllikki fiatal szive teljes vágyakozásával visszavárja Olavit az újabb lánykérésre. Moisio ismét kérlelhetetlen, de Kyllikki elhatározása is szilárd. Nem törődve a család hagyományaival, a társadalom előítéletével bátran szembe száll apjával. Döntött! Olavival megy, ha kell ruhátlanul is. A Koskela-birtok hallatára Moisio is megenyhül, most már szívesen adja beleegyezését a házassághoz. A vőlegény és a menyasszony kívánsága teljesül, - egymásé lehetnek. Egy váratlan vendég azonban megmérgezi Olavi boldogságát. A nászszobában drámai jelenet játszódik le az ifju pár között. Kyllikki gyűlöli az egész férfi nemet. Az egyik hamis váddal áll elő, a másik tisztaságot követel, - de csak másoktól, nem önmagától! Kyllikki úgy érzi most dől el élete, sorsa. Egy csapással kell mindent összezuznia félelem nélkül. Olavi milyen jogon követel tőle tisztaságot? Eszébe jut-e kit kap Kyllikki, aki valóban tiszta? ... És Olavinak ezen az éjszakán keservesen kellett megszenvednie könnyelmű ifjúságáért. Multja tovább is kísérti. "Az élet elől nem menekülhet meg senki sem." / 235.old. /

Életfónál levélben keresi fel, szerelmüket soha nem felejtethi, - Annavirág gyermekének is Olavi az apja.

Berkenyevirág akkor jelenik meg, mikor Kyllikki távol van otthonától. Gyűlölettel beszél a férfiak és a nők kapcsolatáról. "Mi nők vagyunk,... és vágyódunk a szerelemre mindannyian, jók és rosszak,... de nem, - közöttünk nincsenek jók és rosszak, egyformák vagyunk valamennyien... De azt amit szeretnénk, nem kapjuk meg töletek soha..." / 241.old. /

Olavinak szörnyű látomása van,- elhagyott kedvesei egymás után jönnek számon kérni ifjúkori könnyelműségeit.

Kyllikki most is, mint azon a borzalmas kohisevai éjszakán, nagy megértéssel és áldozatkész szerelemmel veszi körül a lélekben meggyötört Olavit. Teljes gyógyulást csak az hoz számára, amikor Kyllikki a megbocsátás, a kiengesztelődés zálogaként gyermekkel ajándékozza meg.

1907-ben új művével, *Harc a Heikkilä-házért* / *Tais-telu Heikkilään talosta* / c. elbeszélésével jelentkezik az író. A finn falu életét, a gazdasági és társadalmi ellentétek heves összeütközését mutatja be egy sötét drámai történet keretében. Az egyenjogúságukért, sőt ezen túlmenően az önállóságukért harcoló nők sorából magasan kiemelkedik az elbeszélés középpontjában álló fiatal gazdasszony, aki egyetlen leánya volt a jó-módu Heikkilä háznak. Első összeütközése akkor történik szüleivel, amikor szíve minden melegével megszereti

Väliportti Mattit, a szegény paavolai bérest. "Milyen édes is a szerelem, amikor titokban lobog,... és csak susogva mernek beszélni róla..." /83.old. / De Annikki hiába sirt és könyörgött, szülei megértették vele, hogy ki kell gyógyulnia, mert a szerelem nem kaphat "gazda-levelet", - béres nem jöhet gazdának Heikkilä-be. A szülők akaratának engedve jómodu fiatal gazda lesz Annikki férje, de mindjárt a lakodalom után szembeötlő változás történik, - a vidám, nyíltszívű lány komoly és zárkózott lesz. Az öreg gazda halála után újabb csoda következett. A fiatal gazda minden idejét a kocsmában töltötte, - durvasága már odáig fajult, hogy feleségét is megkorbácsolta, aki szoborként tűrt az első ütéseket. Néhány nap múlva azonban a gazdasszony véget vet a részegeskedésnek. A halál erejével és dühével sujt le a férfira, de megleckézteti az ámuló napszámosokat is. "A mai naptól ebben a házban én parancsolok, mindnyájan láthattátok!... Ezt a házat nem rummal, nem korbáccsal építették, nem is pusztítják el azzal." / 74.old. / Annikki győzött! Megmentette a gazdaságot a pusztulástól, és a kórhely gazdát ártalmatlan semmittevővé tette. Az emberek azonban sokat foglalkoztak vele. Mit gondol? Mit érez belül ez az erős, megközelíthetetlen asszony? Vágyik-e valamire? Szenved talán? Ha egyszer eljön a nap, - amikor nem bírja tovább, - visszaemlékszik-e Mattinak tett ígéretére?

A hajdani paavolai béres évekig nem gondolt fiatalkori szerelmére, de most gyakran eszébe jutott kettőjük boldogtalansága. Ez az asszony mindig véghez vitte akaratát, "akkor" miért nem tette vajon? És boldog volt-e egyáltalán? Nem! - és legalább két férfit tett szerencsétlenné. Az asszony mindkettőjüket megkínoszte, - az egyiket látható, a másikat láthatatlan ostorával. Mikor elváltak azt ígérte hívni fogja, "...amikor egyedül nem bírom tovább, és segítségre lesz szükségem, akkor tudhatod, hogy nincs más barátom..., és nem is lesz."

/ 84.old. /

Legutoljára a halál vendégeskedett Heikkiläben. A ház urnője szívére szorított kézzel holtan feküdt hálókamrájában. Az emberek nem akarták elhinni, hogy a halál ilyen erős asszonyt is leterithet.

Matti a havas éjszakában lopni indul, de az öreg berkenyefa alatt / szerelmük egykori színhelyén /, mintha halk suttogást hallana: "Szükségem van rád!" - s a holdfényben megvillant valami. Másnap izgatott férfi jelenik meg a rendőrbiztosnál, s Matti segítségével leleplezik Annikki gyilkosát.

Heikkilä asszonya az ősi családi birtok megtartásáért feláldozta egyéni boldogságát, szerelmét, nyugalmát. Kemény harcát egyedül vívta. Célját elérte, - a Heikkilä ház felvirágzott, de sorsa elkerülhetetlenül egyéni tragédiájához vezetett.

1909-ben az író már új regényen dolgozik / Menekülők, Pakelaiset /, melyben régi témájához, a jó és a rossz harcához nyúl vissza. Az eseményeket Keskitalo kétségbeesett ravaszsága indítja el, amely békés otthonokat temet maga alá, egész családok lelki nyugalmát forgatja fel. Keskitalo Manta egyénisége távolról sem hasonlítható a keménykezű, és férjével szemben engesztelhetetlen Heikkilä Annikkihez. A maga módján mégis fellázad szülei elhatározása ellen, amikor hozzákényszerítik Uutela Juhához, a gazdag, de roskadozó aggastyánhoz.

Manta szíve alatt olyan gyermekkel lép házasságra, melyhez Uutelának semmi köze. Apja fenyegetésére "... felvetette fejét, és szégyen helyett féktelen düh ömlött el az arcán... Nincs ahhoz Uutelának semmi köze." / 29.old. / A család kétségbeesetten keresi a menekülés útját. Elhatározzák, hogy eladják a birtokot, és elköltöznék a vidékre. Manta férjében csak akkor támadt fel a gyűlölet, amikor az asszony megváltozott alakját látta. "Elemi erővel támadt fel benne a vágy, hogy hozzárohanjon és megfojtsa,... egyuttal odakiáltta a világnak azt a gyalázatot, amelyet ellene elkövettek." / 100.old. /

Manta rejtély volt az öreg Uutela előtt. Főleg azt szerette volna tudni, azelőtt tiszta volt-e, vagy csak most bukott el. Mi volt az oka tettének? Kezdetben még reménykedett, hogy bocsánatot kér, - várakozó tekintet-

tel nézett Mantára, de ilyenkor az asszony szeméből gyűlölet villogott rá. Egyetlen egyszer nézett Uutelára, mintha bocsánataért esedezne, - mikor újszülött gyermekével a városból megérkezett. "Utela megérezte és viszonzta a pillantást,... aztán nem néztek többé egymásra." / 126.old./

A felzaklatott lélek sebére csak a halál hozhat gyógyulást, kiengesztelődést. Utela meghal, Hovi azonban megmaradt a Keskitalo család kezén, - minden megaláztatáson, Manta áldozatán és szégyenén keresztül is.

3.

A nő alakjának sokoldalu ábrázolása

F r a n s E m i l S i l l a n p ä ä
m ű v e i b e n

Frans Emil S i l l a n p ä ä nemcsak a finn-, hanem a világirodalom egyik legnagyobb alakja. Különösen azóta járta be neve már többször is a világot, amióta leg-

híresebb regényét / Nuoreena nukkunut / 1932-ben megalkotta.

Egy elszegényedett parasztcsalád egyetlen, életben maradt gyermekeként 1888-ban született. Feljuthetetlenül boldog gyermekkorát a kierikkalai öreg malomház közelében épült kis erdei kunyhóban, Sillan-pääben töltötte / innen nyerte nevét is /.

Már korán eljegyezte magát az irodalommal, és mély megindultsággal, de gondosan válogatva olvassa a kezébe került könyveket, - elsősorban Ahot, a finn próza nagy mesterét, akitől stílust tanult, - Maeterlincket, Strindberget és Hamsun Victoriáját, mely életének egyik legnagyobb belső élményét adja. Mint fiatal egyetemista kapcsolatba kerül Finnország szellemi arisztokráciájával, amely döntő befolyással van irodalmi ízlésének fejlődésére. Ez a művészvilág / Järnefelt, Sibelius / megtermékenyítőleg hat a fiatal íróra, - költeményeit, elbeszéléseit közlik a különböző lapok / Uusi Suometar, Tamperei Reggeli Ujság /.

Sillanpää műveiben a legkülönbözőbb módon megformált női alakokkal találkozunk. Legszívesebben mégis finom színekkel, szelíd vonásokkal ábrázolja női szereplőit úgy, ahogyan egész életében látta őket Maria Sigrid Salonäkin keresztül. Ha érdeklődünk finn emberektől, - mi a véleménye Sillanpäänek a nőkről, Hel-sinkitől a Lappföldreig egyetlen választ kapunk: "Sil-

lanpää kunnioitti ja ihaili naisia!" Ez a tisztelet és csodálat hatja át, amikor műveiben a nőkről szól. Néhány kivételtől eltekintve hiába keresnénk tehát erőteljes vonásokkal megrajzolt, függetlenségükért vagy egyenjogúságukért küzdő női alakokat Sillanpää szereplői között. Itt nincsenek nagy küzdelmek, szivettépő bánat vagy kétségbeesés, amely odakint a világban üzi-hajtja az embert. Ezek a szereplők: szolgálók, gazdasszonyok, béresek, napszámosok, - nem azok közül kerülnek ki, akik küzdenek és győznek az életben, - ezek az emberek szegények, szenvedők, elesettek, elnyomottak, - akiknek az életét Sillanpää jól ismerte. Mint pszichológus és biológus belelát a lélek mélységébe, de mint író, - amit meglát és megérez, az élet valóságát, - a legtisztább költészetté alakítja műveiben.

1916-ban jelenik meg első regénye a Napfényes élet. A regény prózában írt elragadó lírai költemény, melynek középpontjában Lyyli és Olga alakja, illetve a fiatal egyetemi hallgatónak, Eliasnak kettős szerelme áll.

Lyyli szívében Elias hazatérésekor a gyermekkori barátság helyébe a szerelem lépett. Az első találkozás örömet, a zavartalan szerelem gyönyörűsége követi, de Elias gondolatai már Olga körül járnak, aki szívesen kacérkodik nemcsak Eliassal, Taaveval, de későbbi vőlegé-

nyével, Bruniussal is. Elias szemében Lyyli tudatlan kis tanyai lány, - még végyakozik utána, eljut az erdő alatti dombig, ahol olyan boldog órákat töltöttek, de végül meggondolja magát, - érzelmei kihűltek, nem tudna mit mondani Lyylinek.

Olga és Lyyli sorsa összefonódik, mindkettőjükben újra és újra fellángol a vágy Elias iránt, aki zavartalanul osztja meg magát közöttük. Lyylihez régi viszonya fűzi, de önfeledten ölelkezik Olgával is. Olga városi lány, a szabadabb, gátlástalanabb életformához szokott. Eljegyzése, sőt esküvője után is szívesen töltené idejét Eliassal, aki azonban elfordul tőle, mert egészen másnak ismerte meg, mint első találkozásuk alkalmával.

Lyyli is egyedül marad, mély gondolatok emésztik az őt ért szerencsétlenségről / úgy érzi gyermeke lesz /. Olga és Elias gyakori találkozására ráébreszti Lyylit arra, hogy szerelmét hitvány emberre pazarolta. Érzelmek megszűnnek. Talán nem is léteztek!

Elias akkor döbben rá, hogy szereti Lyylit, amikor a lánynak sikerül kiszabadítania magát egy hozzá méltatlan szerelme kötelékeiből. Az ifjú Korkeába indul, de egy belső hang azt kiáltja, - fordulj vissza, Lyyli távol van, mint az ég. A lány kiköltözött kis kamrájából, ez pedig szerelmük végét, Lyyli életének egy új fejezetét jelenti. Elias tettei bocsánatot nem ismerve át-

hágthatatlan farként emelkedtek közéjük.

A nagy finn író újabb műve, Egy férfi útja / Miehen tie /, mindenképp méltó előző nagysikerű regényeihez. Ez is egy szerelem különös története, melynek hősei egyszerű parasztok, meséje pedig a pénz és birtok, a vagyon és szerelem körül dúló családi küzdelem.

A regénynek több érdekes női alakja van, akik közül elsősorban Vormisto Alma emelkedik ki önérzetességével, bátorságával. Munkaszeretete, szorgalma becsületességgel párosul, ezek segítik az élet nehézségeinek elviselésében, a boldogságért folytatott küzdelemben.

Ahrola Paavo ifjává serdülve, leküzdhetetlen érdeklődést mutat a szegény, de szép Vormisto Alma iránt. Kapcsolatuk a természet törvényei szerint folytatódik, - Almának gyermeke lesz, - Paavo azonban nem veheti felelősségre, hiszen szülei a gazdag, de csunyácska Jaskari Annit szánják neki. Anni alakja a regényben mindvégig jelentéktelen marad, tehetetlen eszköz a család kezében, sorsát nem képes egyedül irányítani, végül férje is teljesen elhidegül tőle. Egyetlen vágya marad, halála előtt visszatérni a szülői házba.

Paavo egyedül marad, de Anni halálával az élet nem állhat meg. A finn julius pazar bőségű, gyönyörű hónap. Rengeteg munkát ad az embereknek. Paavot újabb kísértés fenyegeti. Az író kitűnően formálja Tiirikka Hilda alakját is. Tiirikka kisasszony nem közönséges te-

henészlány. Munkáját kitűnően végezte, Ahrola tehenészetét felvirágoztatta. Anni halála után nagy reményeket fűz Paavohoz, olthatatlan, - de egyben reménytelen szerelemre lobban, közeledése mindvégig eredménytelen marad. Az ifju gazda gondolatait egyre inkább Alma tölti be, aki szintén elszegődik Ahrolába szénagyűjtés idejére. A titokzatos tamperei utazások a városba csábítják Paavot is, ahol megtudja, Alma varrni tanul, hogy gyermekét eltarthassa, - öntudatos büszkesége ugyanis nem engedi, hogy gyermektartást kérjen az apától.

A holdfényes téli éjszakán "valaki" közeleg az erdőben, Alma eloltja a lámpát, - "... a harc befejeződött, győzött, célhoz ért!" / 197.old. /

Miért folyt a küzdelem? Azért, ami ott kezdődött egy nyári vasárnapon a nyirfák lombja között. Boldogtalanságból, szenvedésből a családi élet megelégedett boldogságába vezet Alma útja. Akarata és kitartása jó irányba tereli az ifju életét, Paavo nemcsak férfivá érik, de emberré is nemesül.

Az író első nagyméretű és nagyigényű regénye, a Jám-bor szegénység / Hurskas kurjus / 1919-ben jelent meg, amelyben Juha Toivola életének történetét, megrázó tragédiáját egyszerű szavakkal beszéli el. Jussi még majdnem gyermek, amikor elszegődik Tuorila gazdához. Itt találkozik a fiatal béres először a szerelemmel, de

Manta, a durva szolgáló elutasítja magától a tapasztalatlan ifjút, ha legyeskedni próbál körülötte.

A durva bánásmód miatt elhagyja nagybátyját, egész télen dolgozik az irtáson, és tavaszra házat épít Toivolában. Jussi életében két jelentős női alak emelkedik ki: Riina, a szolgáló / későbbi felesége / és tragikus sorsú leánya, Hiltu.

A könnyelmű és lelkiismeretlen Riina távol áll a felemelkedésért küzdő nők sorától. Más gyermekével szíve alatt lép Juhával házasságra, de ez nem okoz számára semmi megrázkódtatást. Riina gondatlansága és pazarlása miatt napirenden vannak az összetűzések. A szegényes zsellérházban sem tud rendet tartani. "Riinának veleszületett lagymatag és erőtlen természete volt... sokat gondolkodott, miért ment férjhez, mint szolgálónak gondtalanabb volt az élete." / 118.old. / Az asszony úgy érzi fáradt és beteg, nem tudja megoldani a család mindennapi problémáit sem, a ház és a gyerekek körül sok az elvégzetlen munka. Végül valóban súlyos betegség emésztí, és egy hajnalon "... a Halál álmába szenderül Toivola Riina, aki rossz szolgáló, és talán még rosszabb zsellér-asszony volt életében, akitől azonban oly sokat követelt az élet..." / 124.old. / Bár haszontalan tevékenység volt, gyermekei mégis zokogva siratták. "Juha is megrendült..., szeme akaratlanul átnedvesedett,

az orra hegyén egy fényes könnycsepp jelent meg."
/ 124.old. /

Bármennyire is megrázó Jussi Toivola, illetve Riina sorsa, az író még sokáig foglalkoztatja. Nem tudja lezárni, - nem tud elszakadni tőle. Új regényében / Hiltu ja Ragnar /, amelyet az író legjobb művének tart, - a cselédsorban élő Hiltu-nak, Jussi leányának tragikus sorsát ábrázolja.

Hiltu csaknem gyermek, amikor szolgálonak szegődik Pyynikkibe az özvegy tanítónéhez. Mikor utra készülődik, testvérei bámulattal nézték ezt a "... csodálatosan finom kis teremtetést,... ahogyan ott áll indulásra készen. Mindnyájan érzik, hogy örökre szól a bucsu... nagyon messzire megy, egy idegen világba." / 129.old. /

Megjelenése várakozással töltötte el a Palmerus családot, - bár megszokták a szolgák gyakori váltakozását, most mégis érdeklődéssel vizsgálgatták viseltes falusi ruháját, feszesen hátrafésült haját, szemének bágyadt kékjét. Új környezete Hiltu számára is szokatlan. Kissé félénken tekintett körül, miközben a napfény megvilágította szőke haját, - gyermekes arcát, amelyről enyhe kétségbeesés áradt.

Ragnarnak, a tanítóné egyetemista fiának érdeklődését már az első napon felkeltette a kis szolgálo. Ez az érzés a későbbiek során fokozódik, végül fél-

reérthetetlen férfias kívánsággá érik. Nemsokára el-
érkezik Ragnar számára a várva várt alkalom, mikor
anyja három napra a városba utazik, és Pyynikkiben
Hiltuval egyedül maradnak. Ragnar közeledése fáj-
dalmas gyermekkori emlékeket is ébreszt Hiltuban
/ Ville halála, anyja elvesztése /, de egyben tuda-
tossá válik benne alárendelt társadalmi helyzete,
kiszolgáltatottsága is. "... nem több és nem ke-
vesebb mint egy szolgáló, ő, Toivola Hiltu." / 37.
old. / Ezért kezdetben szándékosan kerüli a fiatal-
urral való találkozást. " Uram, ne tegyen nekem
rosszat, nincs más kérésem." /24.old. / Hiltu sor-
sa azonban beteljesedett, - az események végzet-
szerűen közeledtek a Pyhäjärvi partján fekvő Pal-
merus villa felé.

A konyha és a szalon közötti ut felnőttet érlelt
a gyermekből. Amikor Ragnar megérintette kezével,
Hiltu naiv lelkében egyszerre minden édes és ne-
héz lett. Ezt az éjszakát az ifju is álmatlanul
töltötte. Vajon miért nem közeledik merészebben a
lányhoz? Honnan ez a bátortalanság? Bizonyára nem
ő az első a lány életében. Lent a kamrában már nem
a kis szolgáló van többé, hanem a nagy "kaland".

Ragnar kitartó és félreérthetetlen közeledése
Hiltu akaratát végleg megtöri. Vágyakozva gondol
az ifjura, s ha közelében van, igyekszik mindent

kedvére tenni. Aggodalom tölti el Ragnar távolléte alatt, - boldogan hallja, hogy megérkezett barátai-
val, de a megalázó "szolgáló" szó hallatára szé-
gyenkezve menekül vissza a konyhába.

Az utolsó éjszakát egyedül töltik Pyynikki fede-
le alatt, s ezen az éjszakán senki sem aludt a ta-
nitóék villájában. Ragnar elszánja magát a döntő
lépésre, s ahogyan elindul Hiltu kamrája felé, vele
együtt ment a kívánság is, mely a lány karjaiba üz-
te. Hiltu megismeri a szerelmet / először érintet-
te férfi ajka /, az egyedüllétet / Ragnar távozása
után /, de nemsokára a halált is. Az is felrémlik
egyszerű kis lelkében, hogy a boldogság fájdalom-
mal jár.

A testében érzett változások megrémitik, - anyja
gyógyithatatlan betegsége, embertelen szenvedése,
majd halálának fájdalmas képei kísértik. Maga is a
halálra gondol, - úgy érzi a menekülés útja egyedül
oda vezethet. Megdöbbenve vizsgálja arcát az ablak-
üveg tükrében, - az érintetlen báj, a tisztaság el-
tűnt, helyét a kétségbeesés foglalta el. Hiltunak
egyetlen vágya marad, "...csak pihenni,... csak pi-
henni!" / 92.old. / A csodálatosan tiszta vasárnap
reggelen a Pyhäjärvi partjára siet, és a tizenhét
éves élet befejeződik, - mielőtt elkezdődött volna.
/ Felismerés. /

Hiltu tragédiáját nem kizárólag a reménytelen szerelem és az elhagyatottság érzése okozta / ezt láthatjuk Sillanpää más műveiből: Lyyli, Alma /, - elhamarkodott tettéhez hozzájárult anyja súlyos betegségének, rettenetes szenvedésének emléke, amelyet gyermekként kellett átélnie. Ezek a megrázó képek végigkísérték rövid élete csaknem minden mozzanatát. Mivel nem tud felemelkedésért küzdeni, - de nem képes elviselni a ráneheztelt terheket sem, - megrendítő következetességgel hordozza akaratgyenge egyéniségét, mely eleve kijelöli szomorú sorsára. Hiltunak egyetlen választása marad, - a halál.

Az író főműve, Nuoreena nukkunut / Silja / 1931-ben jelent meg Finnországban, de rövidesen világsikert hozott számára, miután számos idegen nyelvre lefordították. Sillanpää legszebb és legmagasabbra értékelt műve 1939-ben Nobel-díjat kapott, s még ebben az évben megjelenik magyar nyelven Sebestyén Irén kitűnő tolmácsolásában. Talán tulzás nélkül állíthatjuk, - hogy a magyar olvasóközönség izléséhez ez a mű áll legközelebb, tökéletesre munkált alakjaival, tisztaságával, - "... amely egy kis nép nagy lelkéről, magas szelleméről mond vallomást." / Északi Rokonaink, 1940. 2. kötet. /

A regény egy magányosságában emberektől, vágyaktól teljesen elszakadó bájos, fiatal parasztlány életéről,

módi kiskisgazdaházba. Bár lelkében nincs meg a felnőttek biztonsága, elutasítja az együgyű béres közeledését. Inkább enyhe fájdalom, mint elégedetlen lázadás érzése járja át tudatát, - ez a ház nem apja háza! Itt éri az első megaláztatás is az érzékeny lelkű Silját. A gazda öccse, a sokpénzű és öntelt Nukari Ville, pénzért megvásárolható közönséges szolgálonak tartja. Ez a fordulat életének további eseményeire is hatással lesz. Silja életében először és utoljára olyan erőfeszítésre képes, mely megszabadítja Ville és egyben Oskari "szorításából", - szabadnak és frissnek érzi magát. Elkivánczik Nukariból, ahol életét annyi kellemetlen emlék kísérte.

Igy jutott Siiveribe, egy sokkal nagyobb és tehetősebb gazdaházba. Itt még többet látott és tapasztalt az életből, lelkében azonban tisztán áll apja, a szülői ház emléke, ezért minden durvaság leperereg róla. A cselédkamrák izzadságszagu, fülledt levegőjében is megőrzi lelki finomságát, lényének tisztaságát. Minden szépség amelyet elődei átéltek, ebben a törékeny, engedelmes kis lélekben halmozódott fel. Mialatt Siiveriben cselédeskedik átéli mindazt, amelyben egy falusi szolgálonak, - különösen egy apátlan-anyátlan árvának része van. A világ, amelyhez sorsa fonódik, kemény és kérlelhetetlen. Önző és rideg gazdagparasztek, letört zsellérek örök el-

végzetes szerelméről, megható és alázatos haláláról szól.

T. Vaaskivi, Sillanpää neves életrajzírója szerint: "Egyszer az író 1922 nyarán magányos sétáján egy fiatal lánnyal találkozott, aki ragyogó verőfényben ment át egy jómódu parasztház gyepes udvarán. Szemében szüzies tisztaság tükröződött. Cselédi teendőkkel volt elfoglalva, mert ezen a tanyán szolgált. Az író, aki gyönyörködve szemlélte menését és gyengéd természetét, ebben a lányalakban "egy régi családfa utolsó hajtását" vélte felfedezni... Ebből született Silja alakja..." / 285.old. /, - aki világhírt szerzett írójának.

A regény a Salmelus család életének két utolsó fejezete. Salmelus Kustaa, az apa ábrázolása csak előkészítés, - bevezetése Silja sorsának, csökkenő életerejének bemutatásához. Az író szerint már az apából is hiányzott az a vidám erő, amely a gazdálkodáshoz, a birtok megtartásához szükséges, - gazdasága egyre pusztul, így Silja már nem az ősi házban fog felnővekedni. Ha rá is lép egyszer-kétszer az ismerős salmelusi ösvényekre, - utjai egyre idegenebb tájakra, végül a teljes ismeretlenségbe vezetnek. Anyja, - majd nemsokára bekövetkezett apja halála után cseléd-sors vár Siljára is, mint megannyi elszegényedett gazdálányra. Így kerül először Nukariba, egy régi-

lentéte. Küzdelmes, ősi ösztönök által irányított el-
lentétek világa, amelyek különös visszhangot keltenek
Silja lelkében. Lassanként újra feltámad benne a vágy,
hogy másfelé mehessen.

A forradalom hullámai tovább mozditják Silját Siil-
veriből, és Helsinki közelébe egy idős professzor vil-
lájába, Rantooja kerül szolgálónak. Silja számára ki-
mondhatatlan boldogság Siiveri után ez a megváltozott,
sajátos világ. Először érzi azt a boldogságot és biz-
tonságot, - melyet apja halálával el kellett veszi-
tenie.

Milyen hát Silja új világa? Nyirfával benőtt föld-
nyelv, ezüstösen csillogó tavak, napsugaras dombol-
dalak, - a béke és nyugalom világa. A nap süt, és su-
gara megöl minden rosszat, - éjjel pedig a violák il-
latától terhes az áttetsző nyári éjszaka. Ebben a cso-
dálatos környezetben virágozik ki a két fiatal, Silja
és Armas szerelme. Még a nevében sem volt egészen
biztos, "... pedig ez a fiatalember sokkal többet je-
lentett Siljának,... többet mint bárki más az egész
világon." / 185.old. /

Az ifju nemsokára elutazik, de ez a találkozás, en-
nek az átszellemülten szép szerelemnek az emléke ö-
rökre boldoggá teszi Silja hátralevő rövid életét.
Ez az érzés mindig vele marad, elkíséri haláláig, -
soha többé nem érzi magát egyedül.

Körülötte viharzik a forradalom véres küzdelme, - szelidsége, ártatlansága, nyílt, őszinte tekintete azonban tiszteletet parancsol a hitványabb jellemeknek is.

Betegsége, kedvese utáni vágyakozása, a forradalom eseményei által okozott megrázkódtatások hatására egyre gyengül. Mindjobban elszakad a testi vágyaktól, a környező kicsinyes világtól. Minden eltávolodik tőle, - a nyár illata, a munka zaja, - egyedül Armas, az elveszített kedves jön egyre közelebb.

A testében halálos betegséget hordozó Silja számára mindössze egyetlen hely kínálkozott, egy csendes gazdaház, Kierikka. A bucsu a kedves helytől, a távozás Rantooból mélyen megrendíti a beteg leányt, de Kierikka gazdája már megérkezett, - "... a durva és lassu hétköznapi jött be a csizmás gazdaemberrel ebbe a helységbe." / 230.old. / Új helyén, Kierikkában még jobban elkülönült, eltávolodott az emberektől. Ereje szemlátomást fogy, - utolsó jártányi erejével kimerülten érkezik a dombháttra, ahonnan jól látszik elérhetetlen boldogságának szigete, a Rantoo villa. A találkozás a régi emlékekkel megértette Siljával, - amire vágyott, már csak saját lelkében él. Tulajdonképpen már nem is voltak gondolatai, csak fájdalmas élményei, - de ezt is beragyogta valamilyen

csodálatos, mindent megszépítő fény.
A természettel együtt élő ember számára minden
természetes, - a születés, a szerelm, a halál is.
Sílja törekény testében "... csak elszoradt az a -
nyag, és tiszteltetl a tengette helyét a lelkeknek.
Gyönyörű szerelmi érzése egész lelkét betöltötte...
és a legnagyobb csoda, a természetet irgalmas végző-
se, ... hogy sohasem eszmélhetett rá: én most meg-
halok... Hílenkésztől, - kitávo szelleme végül ugy
erezte, hogy tökéletesen egyesül barátja szellemé-
vel." / 307. old. /
Egy szép koranyári hajnalon, a nap és a fecskek
örájában, a kiterlikkel furdohaz kamrájában így halt
meg Sílja, - egy leány, aki mosolygva töltötte be
végzetét.
Sílja személyében hiába keresnénk a sorsával öle-
gedetlen, társadalmi helyzetének megváltoztatásáért
kiterőn küzdő női alakot. Ha fel is merül gondo-
latában megálázott sorsa, kitávoztatottsága, -
nem lázadoszik sorsa ellen, elfogadja ugy, ahogy van
az életől kapja. Még a legnagyobb gondolatait is
derős nyugalom hatja át. Csendes belenyugvással fo-
gadja a lelketlen gazdák, szigorú gazdaszszonyok pa-
rancsait, - "... a családost, a vándorló batyut,
a kamrákat, hol görögnyós az ut..." / Ezaki hoko-
nánk, 1940. 2. kötet. /

Silja az engedelmes szolgáló megtestesült alakja. Szerény, átszellemülten finom alakját mindvégig az egyszerűség jellemzi. Élete jelképpé válik, amelyben az egész finn élet benne van. Súlyos betegséggel küszködve, szenvedésektől megtörten, a lét titokzatos szépségével mulik el, ahogyan a falevelek hullanak le a fáról. A nagy író remekművében, Silja alakján keresztül, az egyszerűség, a tisztaság, a megbékéltség mély érzéseit emelte művészetté. A Kalevala mellett ő szerezte a finneknek a legnagyobb elismerést világszerte.

A szépségben és szelídségben légiessé finomult Silja alakjához távolról sem hasonlítható Auni Nuollivaara / Az örök asszony / regényének bátor kis Katrija. A cselekmény sorsuk indulásakor sok hasonló vonást mutat, de a további események során is gyakran adódnak párhuzamos helyzetek, - az alkalom tehát önként kínálkozik összehasonlításra.

A kis Katri alig kilenc éves, amikor egy napfényes májusi reggelen elindul, hogy elszegődjék pásztorkislánynak. Räikköläben különös emberek közé kerül, a gazda rideg és szigorú, de az ügyes, talpraesett kis szolgát megkedveli, aki gyakran mosolyra deríti. Katri kétségbeesett buzgalommal végzi munkáját, - őrzi a rábizott állatokat, - egy látszólagos mulasztása miatt azonban a gazda kegyetlenül

megkorbácsolja. A kis szolgáló már ekkor lázadozik, "...akik a kenyeret adják, már ilyenek, legtöbbnyire szigorúak és gonoszok, - de ki kell tartani a jobb idők reményében." / 15.old. / Bár a gazdasszony szívesen megfeledkezne Katri ruházatáról, a kislány ezt is kiharcolja magának, s a következő tavasszal új ruhában, új cipőben látogat haza. Romlatlan gyermeklelkében nagy megrázkódtatás, hogy anyját idegen férfi házában találja. Valójában csak felnőtt korában érti meg, mi történt szülei között, - ez a látogatás mégis megváltoztatja Katrit, úgy érzi nem gyermek többé, - lassan kitárul előtte az élet, a maga rideg valóságában.

Egy idősebb szolgáló tanácsára megváltik régi gazdájától, Kuuselába szegődik, ahol egyik meglepetés a másik után éri a gyanútlan Katrit. Mit sem tudnak érkezéséről, Henrikka becsapta, - egyedül jólelkű gazdasszonyának köszönheti maradását. A kis szolgáló lankadatlan szorgalommal dolgozik, egyben csodálkozva figyeli a ház belső életét, ahol az ő tapasztalatlan gyermekszeme is sok hibát, visszásságot lát. Asszonya bizalmába avatta Katrit, és ez újabb szorgalomra serkentette a kislányt. Hajnaltól késő estig dolgozott apró kezeivel, hogy megmentse a tanyát a pusztulástól. Fáradozása hiába volt, gazdasszonya elköltözik, és nemsokára Katrinak is el kell hagynia

Kuuselát. Junttolába kerül szívtelen, gonosz nagy-
gazda családkhoz, ahol már sötét hajnalon munkára
hajszolják a béreseket, szolgálókat. A kis szolgáló
arején felül dolgozik, de munkájáért egyetlen
elismerő szót sem kap. Az ügyes kis Katri mindent
megtanul. Egyedül fonja-szővi a ruhájához szükséges
anyagot, de lelketlen gazdasszonya ezt is elveszi
tőle. Ekkor testben-lélekben megtörik, teljes re-
ménytelenség lesz rajta urrá. Egyszerre váratlan
gondolat villan át agyán. Visszaszerzi eltulajdoni-
tott szövetét! A bátor kislány igazságának tudatában
vállalja a harcot. Szembeszáll Junttola mindenható
gazdasszonyával, - erélyes hangon követeli jogos tu-
lajdonát, amelyet nehezen bár, de mégis megkap. Töb-
bé már nem sápadt, sovány kis szolgáló, - öntudatos
felnőtt lány lett belőle, aki önállóan és határozot-
tan irányítja sorsát.

Rantala Juusoval folytatott beszélgetése bebizo-
nyítja, hogy a hosszú cselédeskedés sem tudta meg-
törni Katri emberi büszkeségét, "... aki tisztában
van emberi méltóságával, más emberek méltóságát is
tiszteletben tartja." / 131.old. / Juuso durva kö-
zeledése elszakítja őket egymástól, és Katri utja
a Ruuhiniemi tanyára vezet. Ügyességével, rátermett-
ségével rövidesen a gazdaság vezetője lesz. Kezdet-
ben maga sem tudja, mennyire szereti Santerit, a fi-

atal gazdát, de az eljegyzés körüli bonyodalmak rá-
ébresztik féltve őrzött titkára. Életében nincs, nem
is lehet más férfi, - csak Santeri.

Katri kitartó szorgalma, állhatatos munkája fel-
virágoztatja a hanyatlásnak indult gazdaságot. Há-
zasságuk egyetlen akadálya, a megszokott rendtől va-
ló eltérés, a társadalmi előítéletek. "... a cseléd
dolgozhat a házban,... hanem arról, hogy a ház ur-
nője legyen, szó sem lehet!" / 189.old. /

Katri életében először mélyen elgondolkozott sor-
sán. Vajon bemocskolja-e a ház becsületét, mert né-
hány évig szolgáló volt? Ukkoniemi Katri azonban
minden akadályt legyőz, kiharcolja sorsának jobbra
fordulását. Boldogan és büszkén áll Santeri oldalán,
irányítja a Ruuhiniemi gazdaházat egész életén át.
Silja és Katri élete, sorsa sok vonásban megegyezik.
Mindketten elszegényedett gazdacsaládból származnak.
Egyformán vándorolnak egyik tanyáról a másikra, jó
és rossz sors egyaránt kísérője fiatal életüknek.
Silja nem tudja elviselni a ránehezedő terhek súlyát,
érzékeny lelke, beteg teste összeroppan, - Katri erős
kézzel irányítja sorsát, / ha kell még farkasokkal
is megküzd /, - s az élettel folytatott egyenlőtlen
küzdelemben végül is felül marad. Egyéniségük más-
más irányba tereli életüket, sorsuk eltávolodik, Sal-
melus Siljának halál, Ukkoniemi Katrinak felemelkedés
lesz a sorsa.

4.

A n ő a l a k j a
korunk f i n n irodalmában

A világirodalom, és ezen belül a finn irodalom nőalakjai az utóbbi évtizedekben nagy változáson mentek át. Az ábrándos lelkű Ellik és Lyylik, az engedelmes Hiltuk és Silják eltűntek korunk irodalmából, szinte észrevétlenül átengedve helyüket a határozottabb, erőteljesebb vonásokkal megrajzolt egyéniségeknek. Az írók sem ragaszkodnak már műveikben a különösen finom, szelidséget és nőies varázst árasztó szereplőkhöz. Az irodalomban helyet kapnak a határozott, öntudatos, céljaik eléréséért kitartóan küzdő, mindkét lábba a realitások talaján álló kitűnő női alakok.

A sort Sally Salminen Katrinája, az északról származó markáns parasztlány nyitja meg. "Ifju sudár teste erős volt mint a nyirfa, és a munka szinte égett a keze alatt." / 5.old. / Nem is akadt a faluban egyetlen legény sem, aki ne próbálkozott volna, - de Katrina szívét még nem ejtette rabul a szerelem. Egy tavaszi estén azonban összeakadt egy fiatal tengerésszel, és "... Katrina ekkor találkozott a végzetével." / 5.old. / Híszékenysége jelentősen siettetette a tragédiát. Egyszerre nyugtalanság fogta el, -

szegényesnek, kopottnak találta a helyet, esetlennak, szükszavunak a férfiakat. Délre vágyott! Johan magával viszi, de már a megérkezésakor egymást követik a keserű csalódások. Szegényes vidék, régimódi parasztházak, s a köves ösvény végén alacsony, festetlen fakunyhó, tetejét megtépázta a szél, törött ablakát ronggyal tömték be. "Az asszony lelkében néhány pillanat alatt összeomlott minden büszke remény, szétfoszlott minden napsugaras álom, meghalt benne a szerelem és a becsülés az ura iránt." / 16.old. /

Katrinát mélységesen felháborítja, hogy a szigeten élő kapitányok feltétel nélkül rendelkeznek az itt élő emberekkel, természetesen vele is. Felmerül az a gondolata, hogy hazatér apjához, - de végül nem marad más választása, el kell adnia munkaerejét a mindennapi szükös kenyérért. A büszke kapitánynak lenézték, a béresasszonyok szemében csak jött-ment, a sekiházi Johan felesége. Összeharapta a fogát és hallgatott, - ne tudják meg soha, milyen büszke reménységgel lépett szigetükre, ahová a simanyelvű Johan csalta. Kitaszítottnak, megalázottnak érezte magát. Aratás után újabb megaláztatás éri. Keservesen megdolgozott pénzéért buzát szeretne venni, - ám a kapitány durva, elutasító szavai mélyen sértik az öntudatos asszonyt. Kat-

rina vére fellázad, forr benne a harag! Látja maga és társai kiszolgáltatottságát, - nemcsak a munkájuk, az egész életük kell. Arcán ekkor valami dacos öröm fénye gyult ki. Igenis boldog lesz! Szembe fog szállni a szegénységgel, megmutatja a világnak, hogy boldogsága ki tud viritani ezen a kopár kősziklán is.

Tavasszal megszületik a kisfia, de élete továbbra is nehéz munkával telik. Minden fáradozása hiábavaló, hogy nyomorán enyhítsen, - mert a kenyér melynek magvát ő vetette, más asztalára kerül. Még gyermekeire is igényt tartanak! Akaratlanul is meghallotta a kapitány goromba tréfáját, - s amikor szavainak mélyebb értelme megvilágosodott előtte, felháborodott harag fogta el. Türelmetlenül lesik mikor szül újabb "béreseket". Csak arra jó, hogy új "rabszolgákat" hozzon világra. "Mozdulatlanul ült a zsámolyon, ... nem dolgozott. Mereven bámult ki, ... de nem a kertet látta, hanem az anyák végtelen sorát, - rongyos, éhes, tudatlan nőkét, akik vergődve haladnak előre azon a sötét uton, amelyet életüknek neveznek, és szülik a gyermekeket, akik sohasem lehetnek gyermekek, hiszen megvásárolt rabszolgák... sorsuk már meg van szabva, hogy dolgozzanak azon a földön, melynek egyetlen göröngye sem az övék. Rabszolgaság! Gyálázatos rabszolgaság!" / 75.old. /

Katrina gondolatai közel járnak a szocialista eszmékhez, mikor a termelőeszközök egyéni tulajdonának jogosságát vitatja. A szegény, de öntudatos Katrina büszkén utasítja el a könyöradományt, - most már a falu népe is elismerően tekint rá, amiért szembe mert szállni a kapitánnyal.

Amikor Johan súlyosan megbetegedett, Katrina újabb támadásra indul. Elhatározza, hogy behajtja az elmaradt béreket, hiszen orvosra kell a pénz, - az ura életéről van szó. Átkozódva bár, de fizetnek az alandiak. "Belenyult a szoknyája zsebébe, és megtapogatta a pénzt. Igen, most megint ő került felül!"

/ 200.old. /

A tengerre szállás minden évben súlyosabban nehezedett szívére. Fiai elhagyják, nemsokára követi őket Johan is. Katrina egyedül marad. Mivel töltse az időt? Elfelejtette megtanulni a pihenés művészetét, - nem tudta mit tegyen két erős, dolgos kezével. Az utolsó városi látogatás után néhány nappal, egy nyirkos őszi estén, átálmodta magát övéihez.

Az egyenes lelkű, öntudatos parasztasszony akaratát sem a gőgös kapitányoknak, sem a nyomornak, nélkülözésnek nem sikerült megtörnie. Az adott körülmények között Katrina lélekben szabad és független maradt.

Egyedül marad, és bátran helyt áll az élettel foly-

tatott küzdelemben a szorgalmas, szeretetre vágyó, de szabadságát fel nem áldozó parasztasszony, - Sylvi Kekkonen Amáliája.

A fiatal béreslegény kényszerből, csak a vagyonáért vette feleségül a jómódu gazdálányt, aki csunya volt, szögletes és sovány, ráadásul egy sebhely is éktelenkedett arcán.

Már gyermekkorában rászoktatták minden munkára, így meggyőződésévé vált: dolgozni született a világra. Házasságát is a család intézte, de ő maga sem töprengett sokat rajta. Taavi hűtlensége ugyan haraggal tölti el, de "...majd elrendeződnek a dolgok, ahogyan elrendeződtek eddig is." / 41.old. / - válaszolja bátyja kérdezősködésére.

Mikor szabadságra érkezik Taavi, közösen állítják fel a ledőlt kerítést, "...de most elválasztja őket! A gazdálány az egyik oldalon, a béreslegény a másikon." / 48.old. / Kint dolgoznak a mezőn, Amália ugyanakja a szénát, mint egy férfi, - de rideg viselkedését, rossz hangulatát az elválás pillanatai sem tudják feloldani. "Minden, ami magyarázatra várt a házastársak között, kimondatlan maradt." / 65.old. /

Taavi halálhíre egy pillanatra megrendíti, de az élet megy tovább még akkor is, ha a halál vendégeskedik.

Ettől a naptól Amália Iikkala gazdája. Felelősséget érez a gazdaság felvirágoztatásáért, fiát is erre nevezi. Gondjai közepette állandóan résen kell állnia, s Amália keményen elhatározta, "... hogy Iikkala nem csuszik ki a kezéből, legalábbis gondatlanság miatt." / 105.old. / Amália már nem tudatlan parasztasszony. A könyvek, az olvasás nagy támaszt jelentenek neki, - sok mindent megért belőlük, ami eddig ismeretlen volt számára. Gyakran szomorúság fogja el. Miért nem járhatott iskolába? Olyan kevés amit a könyvekből megtud.

A gazdaság ügyei Amália dolgos keze nyomán jól haladnak, bőséges aratás kitartó, nehéz munkája jutalma.

A takamaai "öregasszony" Helsinkibe utazik. Ele-
tében másodszor ül vonaton. Izgalmas és érdekes számára az utazás, ekkor még nem gondol arra, hogy életének eseményei végleg idekötik. Józan gondolkodásmódját egyszerű szavai tükrözik: "Én nem gondolok semmit, elhatároztam, hogy gondolkodás nélkül fogok élni." / 177.old. / A gazdaság megtartásáért azonban olyan szilárdan kell állnia, mint egy magányos fenyőnek a földek szélén.

Antti, a fia feleséget hoz magával, és ezzel véglegesen megváltozik Amália élete is. Iikkala már nem a meghitt otthon többé számára, - Siiri keze nyomán el-

tűnnek a régi kedves emlékek, anya és fia között láthatatlan fal emelkedik, amelyet az alkalmazkodás kölcsönös hiánya emelt közéjük. Sorsa mindenesetre eldőlt, - Helsinkibe megy! Már nem ragaszkodik görcsösen a földhöz mint elődei, akik számára az életet jelentette. Anttit bántja anyja távozása. A faluban azt beszélik, ők üldözték el, - de Amália elég erős ahhoz, hogy saját akarata ellen ne tegyen semmit. Az elválás mégis fájdalmas. Egyetlen emlékként a szülői ház nagy rozsdás kulcsát viszi magával. Mint egész életében, most is nyugodtan, megfontoltan döntött további sorsáról. Bátran lépi át az új élet küszöbét!

A kiváló finn író Vainö Linna, a Koskela család több nemzedékének életével ismerteti meg minket A Sarkcsillag alatt c. monumentális regényében. Bár a műnek több kitűnően megformált női szereplője van / Anna, Alma, Aune, Kaarina /, legközelebb Elina, Akseli felesége áll hozzánk. Az egykori zsellér család emberfeletti küzdelmet folytat, hogy a módosabb gazdák közé emelkedjék, - s ebben a küzdelemben méltó helyet foglal el Akseli oldalán Elina. A család felemelkedése sok gonddal, - megfeszített munkával jár együtt. Akseli egészsége sem a régi, de amikor Elina férjét csüggedni látja, nem hiányzik a megértő biztatás. Gondjaiban igazi feleségként osztozik, így az egyre növekvő család terheit közösen viselik. Elérkezik a pillanat, mikor Akseli be-

vallja, Elina nélkül nem is bírná az élet nehézségeit. A földmegváltás különösen nagy izgalmat, később pedig sok gondot jelent számukra, - de öntudatos büszkeség tölti el mindkettőjüket, mikor a nyomorgó zsellérek utódja így írhatja alá nevét: Akseli Koskela földműves. A család nagy terveket sző a jövőre, és Elina boldogan látja, munkájuk nyomán, hogyan érnek egyre közelebb a kitűzött célokhoz. Nemcsak ügyes, takarékos gazdasszony, gondos anya, de férje idős szüleinek önzetlen ápolója. Az évek nyomot hagynak Elina kedves, fiatalos arcán is, de a családi élet boldogsága megszépíti a fiatalon megtört asszonyt. A fiuk után végre leányuk születik, "... az első lánygyerek, amióta a Koskela tanya fennáll..." / 103. old. / A gondok tovább szaporodnak a család növekedésével, Akseli és Elina kitartó szorgalma, takarékos élete azonban enyhíti a nehézségeket.

A család életében lényeges változás akkor történik, mikor a fiuk felnőnek, és egymás után lépnek be a gazdaságba, hogy apjuk segítségére legyenek. Elina büszke volt a fiaira, de féltette is őket. Zavaros és homályos gondolatok keringtek agyában a bűn különböző formáiról, amelytől meg kell fiait védeni.

Elinának volt egy kitűnő tulajdonsága, - a legnehezebb időkben is azon igyekezett, hogy a dolgok jó oldalát lássa. Ha nélkülöztek bizonygatta, hogy van enni-

és fűtenivaló. Bár tanyájuk messze esett az országutótól, néha hozzájuk is betévedt egy vándor, - egy-egy éhező gyerek. Némán könyörögve álltak az ajtóban, és a szűkös élelemből Elina jó szíve a nélkülözőknek is juttatott.

Nemsokára a háboru borzalmas réme fenyegeti a békés és boldog családi otthonokat. Elina politikailag tájékozatlan, - nem érti a körülötte zajló eseményeket, de egyszerű, komoly szavaiból az anyák ösztönös, egyetemes békevágya árad: "... az anyák rendbe tennék a világ dolgát, ha ügyelnének a szavukra... Csakhogy akadnak örvöngő némberek is, akik tajtékzó szájjal követelik a háborut. Hát miféle nők az ilyenek?" / 387. old. /

A háboru kitörése megrendíti a családot, különösen az anya szívét tölti el mély aggodalom fiaíért. Remegve várja naponta a postát, - sápadtan bontogatja a szűkszavu leveleket. Legelőször a legkisebb fiu halálhíre érkezik, - Akseli nem tudja, hogyan közölje, "... ám amikor Elina szemébe kellett néznie, az asszony mindent meglátott férje tekintetében... és szívéből szakadt ki a kérdés: ... Csak nem? ... A fiuk?" / 438. old. /

A fájdalom súlya alatt Elina összeomlik, pedig csak a vasutállomáson tudja meg, hogy nem egy, hanem egyszerre két fiát kellett feláldoznia. A veszteség olyan súlyos számára, hogy elborult tudatát Akseli alig tudja visz-

szatéríteni ebbe a világba. Fásultan tekintett férjére, és tulajdonképpen semmit nem értett szavaiból. Egyetlen vigasztalása marad, legidősebb fia, - akit megható szeretettel, gondoskodással vesz körül. Lassan gyógyul a seb, és Elina már újra bizakodik. Őt is kinozza még a bánat, de vigasztalja, bátorítja gondokkal küszködő férjét. Ezen a nyáron sűrű szőke haja teljesen megőszült. Talán arra készült, hogy alázatosan fogadja az újabb csapást? A legidősebb fiu elutazása egyre keservesebb lett a családnak. Már valamennyien belefáradtak a bánatba, mire megjött Vilho halálhíre. "Elina már régen várta lehorgasztott fővel a csapást, úgyhogy kevésbé súlyosan érte." / 496.old. / Jutott erejéből férje és gyermekei vigasztalására is. Akseli, Vilho halála után összeroppant, eltűnt a régi tántoríthatatlan keménysége. Elina mindezt észrevette, és finom megérzéssel alkalmazkodott hozzá. Amikor felesége nyugodt hangját, békés szavait hallgatta, néha úgy érezte maga is megbékül, - talán még boldogok is lehetnének a sok veszteség ellenére. Halála pillanatában is Elina szelíd arca villan fel utolsó emlékként.

Elina egyedül marad. Gondolatai elszállt életébe botorkáltak vissza: otthona, szülei, Akseli, gyermekei. A képek ott tükröződnek arcán, mert kissé szomorúan ugyan, - de mégiscsak mosolyog. A tartalmasan szép, szenvedésekkel teli élet boldogságot teremtett

Elina számára.

1968-ban jelenik meg magyar nyelven Veijo Meri Sil-
lanpää-díjas regénye / A tükörbe rajzolt nő /, a
modern finn irodalom jellegzetes alkotása. A regény
szereplői kitűnően megformált alakok, - a valóság-
hoz, az élethez szorosan kapcsolódó mozgékony embe-
rek. Tulajdonképpen már az is érdekes, hogy nem a
mű címét adó "tükörbe rajzolt nő" áll a cselekmény
központjában. A festőművész villájában néhány na-
pig hivatlanul vendégeskedő, könnyelmű francia nő
alakját csak halványan, néhány mondatban villantja
fel az író. Mindössze addig tart a kép, ameddig tü-
körbe rajzolt mását le nem törli valaki.

A regény több kitűnően ábrázolt nőalakja közül ki-
emelkedik Eila, a kiskereskedő lánya, Eino barátnő-
je, - a független, önálló, önmagával szabadon ren-
delkező nagyvárosi lány, / gondolom / a 20. század
modern nőtipusa. Eila gyakori vendég a Katajanokkán,
Eino lakásán, - ahol találkozásaik rendszerint jól
szervezett, előre megfontolt szeretkezéshez vezet-
tek.

Egy bizonyos szombat este azonban számtalan bonyo-
dalmat hoz Eino számára. Ezalatt Eila sem unatkozik,
Eino barátjával, Kaukoval kellemes estét töltenek e-
gyütt. A taxisofőr kalandos utjáról kimerülten érke-
zik haza. Az a három nap, amelyet távol töltött Eilá-
tól, megérlelte elhatározását, - feleségül veszi a

lányt. Eila meglepetten hallgatja a szokatlan lánykérést, de mivel mindketten szeretik egymást, néhány megható könnyecsepp után már boldogan tervezik jövőjüket, "... amit Meri igenel, az értelmes ember léte, a maga sok gondjával, bajával, vítaival, apró örömeivel..." / 141.old. /

-

Amikor elkezdtem a nők alakjával ismerkedni a finn irodalomban, távolról sem vezetett a teljesség igénye, - s most amikor néhány műben megvizsgáltam ezt a kérdést, egyre inkább meggyőződésemmé vált, hogy egy hatalmas hegyből, mindössze néhány morzsát sikerült elmozdítanom.

A világhírű Nobel-díjas finn író, F r a n s E - m i l S i l l a n p ä ä tiz éve halott. Ez a munka halálának 10. évfordulójára készült szerény tisztelgés az író nagyra becsült életműve és emléke előtt, - őszintén remélve, hogy ezzel is hozzájárulok a népek közötti barátság, a finn-magyar kapcsolatok további elmélyítéséhez.

A felhasznált irodalom jegyzéke:

1. A boldogtalan konzervatív
Modern Könyvtár Budapest 1969.
2. Juhani Aho: A tiszteletesné asszony
Legjobb Könyvek 22. szám / Érdekes Ujság /
3. Juhani Aho: Forgácsok
Franklin Társulat Budapest 1896.
4. Juhani Aho: Papin tytär
Werner Söderström Oy. Porvo 1885.
5. A nemzetközi munkásmozgalom és a nemzeti felszabadító mozgalmak története
Kossuth Könyvkiadó Budapest 1972.
6. Bán Aladár: A finn nemzeti irodalom története
Budapest 1926.
7. Budapesti Szemle 1940.
8. Dolmányos István: Finnország története
Gondolat Budapest 1972.
9. Domokos Péter: A finn irodalom fogadtatása Magyarországon
Modern Filológiai Füzetek 15.
Akadémiai Kiadó Budapest 1972.
10. Ekével, karddal, gondolatokkal / Finn történelem /
Werner Söderström Oy. Helsinki 1964.
11. Erdélyi Helikon 1939.
12. Erdődi József: Épülő ország
Magyar Téka Kiadása Szeged 1939.
13. Északi csillagok alatt Budapest 1964.
14. Északi Rokoncaink 1940.
15. Finn elbeszélők
Európa Könyvkiadó Budapest 1969.

16. Hajdu Péter: Finnugor népek és nyelvek
Gondolat Budapest 1962.
17. Kalangya 1939.
18. Sylvi Kekkonen: Amália
Európa Könyvkiadó Budapest 1966.
19. Képes Vasárnap 1939. dec. 24.
20. Kodolányi János: Suomi Titka
Magyar Élet Kiadása Budapest 1939.
21. Koszoru 1940.
22. Väinö Linna: A Sarkcsillag alatt
Európa Könyvkiadó Budapest 1967.
23. Johannes Linnankoski: Dal a tűzpiros virágról
Irodalmi Könyvkiadó Bukarest 1968.
24. Johannes Linnankoski: Menekülés
Athenaeum Kiadás Könyvnyomtatás 500. évében
25. Magyar Nemzet 1940. márc.
26. Veijo Meri: A tükörbe rajzolt nő
Európa Könyvkiadó Budapest 1966.
27. Mórícz Virág: Suomiban jártam
Gondolat Budapest 1965.
28. Munkásmozgalomtörténeti Lexikon
Kossuth Könyvkiadó 1972.
29. Nagyvilág 1959.
30. Nagyvilág 1964.
31. Nagyvilág 1969.
32. Auni Nuolivaara: Az örök asszony
Singer és Wolfner Irodalmi Intézet Budapest
33. Nyugat 1940. jan. 1.

34. Protestáns Szemle 1928.
35. Protestáns Szemle 1940.
36. Sally Salminen: Katrina
Palladis Kiadás 1942.
37. Frans Emil Sillanpää: Egy férfi útja
Franklin Kiadás Budapest 1940.
38. Frans Emil Sillanpää: Hiltu ja Ragnar
Kustannusosakeyhtiö Otava 1947.
39. Frans Emil Sillanpää: Jámor szegénység
Európa Könyvkiadó Budapest 1959.
40. Frans Emil Sillanpää: Napsugaras élet
Franklin Kiadás Budapest 1942.
41. Frans Emil Sillanpää: Silja
Magyar Helikon Budapest 1965.
42. Turán 1939.
43. Turán 1940.
44. T. Vaaskivi: Frans Emil Sillanpää
Elämä ja teokset Otava 1937. Helsinki
45. Világirodalmi Antológia IV. kötet 1956.
Tankönyvkiadó

